

УДК 664.121; 664.127
© 2012

Т.А. Кісіленко

*Білоцерківський
національний аграрний
університет*

**Науковий керівник —
доктор економічних наук
О.М. Варченко*

ДО ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ НА ПІДПРИЄМСТВАХ БУРЯКОЦУКРОВОЇ ГАЛУЗІ*

Узагальнено зарубіжний досвід управління витратами бурякоцукрового виробництва. Обґрунтовано методичний підхід до оцінки ефективності управління витратами на підприємствах бурякоцукрового підкомплексу України.

Необхідність підвищення ефективності механізму управління витратами виробництва спричинена сучасними ринковими умовами. За наявності великої кількості схожої за якістю та призначенням продукції відповідно до закону попиту та пропозиції під час визначення цін реалізації конкурентні переваги досягаються переважно за рахунок раціонального управління витратами виробництва.

Мета досліджень — обґрунтування методичного підходу до оцінки ефективності управління витратами на підприємствах бурякоцукрового підкомплексу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми управління витратами підприємств досліджують В.Г. Андрійчук, О.М. Варченко, Є.В. Імас, Н.Г. Карачина, Г.М. Колісник, О.В. Крушельницька, О.О. Литвин, Г.О. Партин [1–9] та ін. вчені. Однак окремі питання підвищення ефективності управління витратами підприємства ще вивчені недостатньо.

Результати досліджень. Принципово нові підходи до управління витратами у виробництві цукрових буряків були зумовлені розвитком виробничих сил, які потребували нової системи відносин у бурякоцукровому виробництві.

Найбільшого розвитку управління виробництвом набуло в добу масового впровадження досягнень науково-технічного прогресу, коли з'явилися принципово нові засоби праці, які потребували відповідного рівня розвитку механізму взаємовідносин між учасниками виробничого циклу.

Нині виробництво цукрових буряків здійснюється переважно інтенсивним способом без затрат ручної праці. Водночас більшість агропідприємств мають низьку ефективність виробництва цукрових буряків. При цьому важлива роль належить системі партнерських взаємовідносин як внутрігосподарських між окремими структурними підрозділами, так і між бурякоцукровими господарствами та цукровими заводами.

Ефективність виробництва цукрових буряків у країнах ЄС визначається системою взаємовідносин між фермерами та цукровими завода-

ми через контракт на сировину та встановленням квот і мінімальних цін на цукрові буряки [2]. Метою встановлення квот на цукрові буряки та цукор є обмеження виробництва цукру в межах внутрішньої потреби, ресурсів для експорту та створення необхідних запасів.

Ефективність управління витратами в бурякоцукровому виробництві США багато в чому визначається порядком ціноутворення, яке, у свою чергу, зумовлене формами агропромислової інтеграції між товаровиробниками цукрових буряків і переробними підприємствами, чинними стандартами на продукцію, політикою ціноутворення на агропродукцію. Контракти між товаровиробниками сировини та цукровими заводами, крім визначення порядку збуту і приймання вирощених цукрових буряків, встановлюють також обов'язки обох сторін щодо організації вирощування й перевезення буряків, реалізації побічної продукції бурякоцукрового виробництва, матеріально-технічного постачання.

Зарубіжний досвід доводить, що ефективність управління витратами бурякоцукрового виробництва у провідних країнах і США залежить від факторів як внутрішнього, так і зовнішнього середовища. Вирішальна роль у формуванні ефективності системи управління бурякоцукровим виробництвом відводиться системі державного регулювання взаємовідносин учасників [3, 4].

У вітчизняній практиці ефективність управління витратами виробництва прийнято оцінювати через принципи організації системи управління виробництвом. Оскільки ефективність діяльності підприємства загалом визначається ефективністю управління витратами виробництва, отже, система управління витратами бурякоцукрового виробництва повинна базуватися на реалізації загальних принципів управління: науковості; плановості; правильного добору та розстановки кадрів; відповідальності; демократичного централізму; матеріального і морального стимулювання праці; економічності та ефективності; ієрархічності; поєднання галузевого і територіального управління.

Показники оцінки ефективності управління витратами у бурякоцукровому виробництві

Узагальнюючи зарубіжний та вітчизняний досвід зниження витрат виробництва, можна виокремити основні принципи, які належать безпосередньо до системи управління витратами виробництва: єдність підходів на різних рівнях управління — планування, обліку, калькулювання, оцінки та аналізу; управління витратами на різних стадіях життєвого циклу товару; органічне поєднання зниження витрат із досягненням високої якості; недопущення появи надлишкових витрат; широке впровадження найефективніших методів зниження витрат; орієнтація системи планування, обліку та калькулювання на зниження витрат, удосконалення інформаційного забезпечення; підвищення заінтересованості працівників у зниженні витрат.

Дотримання цих принципів управління дає змогу забезпечити конкурентні переваги продукції за рахунок зниження витрат на її виробництво.

У побудові системи управління витратами в бурякоцукровому виробництві з метою забезпечення її ефективності треба враховувати вплив як зовнішніх, так і внутрішніх факторів, а також ряд специфічних особливостей, характерних для виробництва цукрових буряків.

По-перше, цукрові буряки, на відміну від інших культур, унаслідок своїх біологічних особливостей мають високі вимоги до ґрунтово-кліматичних умов, що визначає необхідність більш докладного і повного контролю за виконанням усіх технологічних операцій з метою зниження впливу цих факторів.

По-друге, бурякоцукрова сировина не може

зберігатися тривалий час, що зумовлює необхідність організації оптимальних сировинних зон цукрових заводів, які дають змогу забезпечити переробку цукрових буряків в оптимальні терміни.

По-третьє, ефективність управління витратами виробництва цукрових буряків залежить від рівня товарності. Бурякосійні господарства можуть здійснювати переробку сировини на давальницьких умовах, унаслідок чого передавати цукровим заводам за послуги переробки частину виробленого цукру, друга частина реалізується ними самостійно. Це ускладнює процес управління бурякоцукровим виробництвом, оскільки рентабельність як кінцевий підсумковий показник ефективності залежить від рівня дигестії та цін на сировину.

По-четверте, низька цукристість сировини зумовлює необхідність виробництва значних обсягів цукрових буряків.

Ефективність управлінської діяльності являє собою результативність конкретної управлінської системи, яка відображається в різних показниках (з кількісними та якісними характеристиками) об'єкта управління та управлінської діяльності [1]. Її можна розглядати як соціально-економічну категорію, що розкриває взаємозв'язок між результатами управлінської діяльності, вираженими техніко-економічним і соціальним ефектом, а також затратами живої та уречевленої управлінської праці на досягнення ефективності цих результатів.

Вважаємо, що при цьому треба дотримуватися таких принципів в агровиробництві: в досягненні ефективності управління слід керува-

тися загальноприйнятими методиками з оцінки ефективності виробництва; специфіка управлінської праці полягає в тому, що вона є працею продуктивною, яка характеризується результатами праці всього колективу. Тому вона має оцінюватися за впливом на результати роботи всього колективу; визначати ефективність системи управління потрібно з урахуванням часового розриву між вкладенням коштів та результатами; оцінюючи систему управління, необхідно враховувати специфіку агровиробництва, оскільки вона значною мірою впливає на ефективність виробництва; будь-яка оцінка потребує порівняння вихідних даних.

Можна виокремити 3 групи показників оцінки ефективності управлінської системи: загальні результативні показники; показники економічності апарату управління; показники продуктивності управлінської праці.

Враховуючи особливості бурякоцукрового виробництва, а також сформованої системи оцінки ефективності управління виробництвом, вважаємо, що оцінку ефективності управління витратами бурякоцукрового виробництва по-

трібно здійснювати на основі такої системи показників (рисунок).

Такий підхід дає змогу адекватно оцінити ефективність як окремо взятих працівників, структурних підрозділів, так і систему управління витратами у бурякоцукровому виробництві загалом.

Отже, наявні підходи в дослідженні питань витрат виробництва зводяться до того, що ці витрати розглядаються як економічна категорія, яка відображає величину затрат живої та уречевленої праці, виражену у грошовій формі, і яка характеризує суспільну вартість виробленої продукції.

Управління витратами виробництва — складний процес, який потребує вміння обґрунтувати класифікацію витрат з метою чіткого визначення планових і додаткових затрат, необхідних для підтримки конкурентоспроможності виробленої продукції. При цьому необхідно враховувати, що головною метою виробничої діяльності у ринкових умовах є одержання максимуму прибутку на одиницю витрат. Ця обставина набуває актуальності в нинішніх умовах господарювання.

Висновки

Управління витратами в бурякоцукровому виробництві являє собою цілеспрямовану діяльність апарату управління з планування затрат, організації економічного витрачання коштів на всіх стадіях виробничого процесу, контролю за виконанням виробничого плану всіма структурними підрозділами підприєм-

ства. Механізм управління витратами виробництва — це сукупність взаємовідносин, які виникають між управлінськими підсистемами і дають змогу управляти процесами планування, організації, витрачання, контролю, аналізу та обліку затрат на виробництво товарів, виконання робіт та послуг.

Бібліографія

1. Андрійчук В.Г. Ефективність діяльності аграрних підприємств: Монографія, 2-ге вид. без змін/В.Г. Андрійчук. — К.: КНЕУ, 2006. — 292 с.
2. Варченко О.М. Механізм регулювання ринку цукру в країнах ЄС/О.М. Варченко//Вісн. аграр. науки. — 2006. — № 6. — С. 70–75.
3. Варченко О.М. Світовий та вітчизняний досвід регулювання ринку цукру: Монографія/О.М. Варченко. — Біла Церква, 2009. — 335 с.
4. Імас Є.В. Теоретико-методологічні основи сучасних досліджень розвитку цукробурякового комплексу в Україні/Є.В. Імас//Економіка АПК. — 2007. — № 10. — С. 11–16.
5. Карачина Н.П. Концептуальні засади формування ефективної системи управління витратами на сучасних підприємствах/Н.П. Карачина, О.О. Ілініч//Економічний простір. — 2009. — № 25. — С. 173–181.
6. Колісник Г.М. Економічна сутність витрат і управління ними/Г.М. Колісник//Наук. вісн. НЛТУ України. — 2009. — № 19,8. — С. 254–258.
7. Крушельницька О.В. Удосконалення системи управління витратами на підприємствах/О.В. Крушельницька//ВІСНИК ЖДТУ. — 2010. — № 1(51). — С. 125–129.
8. Литвин О.О. Методичні основи управління витратами на промислових підприємствах/О.О. Литвин//Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. — 2011. — № 2. — С. 159–166.
9. Партин Г.О. Управління витратами підприємства: концептуальні засади інструментарій: Монографія/Г.О. Партин. — К.: Вид-во УБС НБУ, 2008. — 219 с.